

TNO-rapport

KvL/GB 2010.085

Aanbevelingen voor Gezonde School in het MBO

Verkenkend onderzoek naar de context van het mbo in relatie tot de handleiding Gezonde School

Datum	December 2010
Auteur(s)	D.F. Schokker R. Kuppens M. Fekkes T.G.W.M. Paulussen
Opdrachtgever	ZonMw
Projectnummer	031.20984
Aantal pagina's	30 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	1

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoeksopdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

Samenvatting

Aanleiding voor het onderzoek

ZonMw heeft TNO Kwaliteit van Leven verzocht een verkennend onderzoek te verrichten naar de (on)mogelijkheden voor gezondheidsbevordering in het mbo-onderwijs. Het doel van het onderzoek is: “Informatie verwerven over de context van het mbo-onderwijs die relevant is voor de implementatie van de handleiding en het vignet Gezonde School voor het mbo”.

Methoden

Interviews met betrokkenen op en rondom mbo-scholen vormen de voornaamste bron van informatie. In totaal hebben 20 mondelinge en 2 telefonische interviews plaatsgevonden, met in totaal 29 respondenten. Respondenten kwamen uit vier typen organisaties: mbo-scholen, koepelorganisaties voor het mbo, GGD en landelijke kenniscentra.

Resultaten

Er zijn 537.000 studenten die een mbo-opleiding volgen en 56.000 mensen werkzaam in het mbo. De leeftijd van studenten loopt uiteen van 16 jaar tot 65+. Onderwijs is geclusterd in vier sectoren en wordt op vier niveaus en in twee leerwegen aangeboden. De grootte van een mbo-school varieert van een duizendtal tot 30.000 studenten.

Stand van zaken

Het Masterplan Beweging en Sport in het mbo en Leren, Loopbaan en Burgerschap zijn recente ontwikkelingen waar gezondheid onderdeel van is. Daarnaast kent het mbo een zorgstructuur die gericht is op vroegtijdig signaleren van problemen en is er vaak aandacht voor fysieke en sociale veiligheid. De integrale aanpak van Gezonde School sluit goed aan bij het mbo, hoewel de ruimte voor gezondheidseducatie beperkt is. In wat al gedaan wordt, zijn grote verschillen tussen scholen en opleidingen.

Succes- en faalfactoren

Draagvlak op de werkvloer en bij bestuurders werd genoemd als belangrijkste succesfactor. Beperkte financiën, of beschikbare tijd, als belangrijke faalfactor, samen met het werken aan kortdurende projecten in plaats van structureel inzetten op bepaalde gezondheidsthema's. Voor gezondheidsbevordering is het van belang aan te sluiten bij de structuur van het mbo en bij datgene wat er al gebeurt in de scholen. Verankering is cruciaal.

Mogelijkheden voor de toekomst

Vanuit de huidige eisen aan het mbo is aandacht voor gezondheid niet gegarandeerd. Motieven om aan gezondheid te werken zijn gerelateerd aan het primaire doel van het mbo: zo goed mogelijk onderwijs aan zoveel mogelijk studenten. Anderzijds kan een gevoel van urgentie een thema op de agenda zetten. Het mbo heeft veel deskundigheid in huis en kent een complexe structuur. Eigenaarschap en coördinatie van projecten moet bij het mbo zelf liggen. Ondersteuning bij de Gezonde School zien mbo-scholen als het inroepen van externe deskundigheid op verzoek van de school.

Conclusies en aanbevelingen

Een handleiding Gezonde School moet zich richten op professionals in het mbo. De handleiding moet beknopt en concreet zijn. Inhoudelijk is aandacht voor draagvlak, aansluiten bij wat er is en waar een Gezonde School uit bestaat onmisbaar.

Summary

Background

ZonMw requested TNO Quality of Life to execute an explorative study to investigate (im)possibilities for health promotion at schools for vocational education. The aim of the study is: “To require information on the context of the Dutch schools for vocational education that is relevant for the implementation of the Healthy School manual and vignette at schools for vocational education”.

Methods

The main information sources were interviews with professionals working at or closely together with schools for vocational education. Twenty face-to-face and two telephonic interviews were held with 29 respondents. Respondents came from schools, national organizations related to vocational education, regional health promotion organizations and national knowledge institutes in the field of youth and health promotion.

Results

In the Netherlands, 537,000 students are registered at schools for vocational education and 56,000 employees work at these schools. Students' ages range from 16 to 65+. The vocational education studies are clustered in four sectors and are offered at four levels and two different tracks. School sizes vary from a thousand to 30,000 students.

Current situation

The ‘Masterplan Bewegen en Sport in het MBO’ and the document ‘Leren, Loopbaan en Burgerschap’ are recent developments related to health (promotion) at schools for vocational education. Besides these developments, care aimed at early detection of students' problems related to wellbeing and school performance is integrated in schools and attention is paid to physical and social safety at school. The Healthy School's integral approach is appreciated by the schools, although possibilities for health education are limited. The current situation varies greatly between schools and courses.

Success and fail factors

Support from colleagues and management was identified as the most crucial success factor of the Healthy School. Limited finances, or available time, were mentioned as an important fail factor, together with running short projects instead of structural attention for health topics. Health promotion should aim to fit in the structure and organization of the schools for vocational education. Consolidation is crucial.

Future possibilities

The current requisites for vocational education do not include attention for health promotion at school. Schools' motives for health promotion are related to the primary aim of education: good education for as many students as possible. Also, a sense of emergency can prioritize health promotion topics. Schools have much expertise and are large and complex organizations. Therefore, the ownership and coordination of projects should be in their own hands. The schools indicated that possible support from external organizations should be clear and on the school's demand.

Conclusions and recommendations

A Healthy School manual should aim at professionals in the schools and should be short and concrete. Essential information in the manual is about the process of acquiring support in the school, about how to strengthen what is already done and about elementary components of the Healthy School.

Lijst van afkortingen en begrippen

AOC	Agrarisch OpleidingsCentrum: scholen voor vmbo en mbo waar studenten opgeleid worden voor de sector groen (vroeger: landbouw).
AOC Raad	Koepelorganisatie voor AOC's
BBL	BeroepsBegeleide Leerweg (mbo-opleiding met >60% praktijk)
BOL	BeroepsOpleidende Leerweg (mbo-opleiding met 20-60% stage)
CGL	RIVM/Centrum Gezond Leven
CvB	College van Bestuur
Studenten	Term die gebruikt wordt voor deelnemers aan mbo-opleiding.
HRM	Human Resource Management
KVLO	Koninklijke Vereniging van leraren Lichamelijke Opvoeding
Kwalificatiedossier	Beroepseisen waar mbo-studenten aan moeten voldoen om hun diploma te behalen – <i>specifiek</i> voor een bepaalde opleiding.
LLB	Brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap. Dit brondocument beschrijft de <i>algemene</i> kwalificatie-eisen die aan mbo-studenten gesteld worden om hun diploma te behalen naast het kwalificatiedossier.
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
MBO Raad	Koepelorganisatie voor mbo-scholen
NISB	Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen
NJi	Nederlands Jeugdinstituut
P&O	Afdeling Personeel en Organisatie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
ROC	Regionaal OpleidingsCentrum: scholen voor mbo- en volwassenenonderwijs waar opleidingen in de sectoren Zorg en welzijn, Economie en Techniek worden aangeboden.
Sector	Mbo-opleidingen zijn geclusterd in vier sectoren: Zorg en welzijn, Economie, Techniek en Groen.
Vakschool	Mbo-school waar studenten worden opgeleid voor één beroepenveld binnen één sector, zoals scheepvaart, de grafische- en designsector of de voedingsindustrie.

Inhoudsopgave

	Samenvatting	2
	Summary	3
	Lijst van afkortingen en begrippen	4
1	Inleiding en leeswijzer	6
2	Projectdoelstellingen	7
2.1	Achtergrond	7
2.2	Projectdoelen	7
3	Methoden en respondenten	9
3.1	Documenten en digitale informatie	9
3.2	Respondenten.....	9
3.3	Interviews	11
3.4	Verwerking van de gespreksverslagen.....	11
4	Resultaten	12
4.1	Organisatie en opzet van het mbo	12
4.2	Resultaten van de interviews: stand van zaken	13
4.3	Succes- en faalfactoren	17
4.4	Mogelijkheden voor de toekomst.....	19
5	Conclusies en aanbevelingen	23
5.1	Stand van zaken	23
5.2	Succes- en faalfactoren	24
5.3	Mogelijkheden voor de toekomst.....	25
5.4	Aanbevelingen	25
	Bijlage(n)	
	A Interviewleidraad Gezonde School in het mbo	

1 Inleiding en leeswijzer

Dit rapport bespreekt de resultaten van het verkennend onderzoek naar de implementatiemogelijkheden van de Gezonde School in het mbo dat van september tot en met december 2010 in opdracht van ZonMw is uitgevoerd. Het doel van dit onderzoek is: “Informatie verwerven over de context van het mbo-onderwijs die relevant is voor de implementatie van de handleiding en het vignet Gezonde School in het mbo”, te rapporteren in een adviesrapport.

Om deze informatie te verwerven, zijn twee strategieën toegepast. Enerzijds is een analyse gedaan van documenten en organisaties die relevant zijn voor gezondheidsbevordering in het mbo. Daarnaast zijn interviews gehouden met sleutelfiguren in en om het mbo: met professionals werkzaam bij Regionale Opleidings-Centra (ROC's), bij koepelorganisaties als de MBO Raad en de AOC Raad, bij GGD'en met ervaring bij het ondersteunen van het mbo bij Gezonde School en met deskundigen van landelijke organisaties als het Nederlands Jeugdinstituut, het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Naast dit verkennend onderzoek naar de context van het mbo-onderwijs door TNO is gelijktijdig een onderzoek gedaan door het Mulier Instituut naar interventies die in het mbo-onderwijs gebruikt worden en naar interventies die geschikt zijn of geschikt te maken zijn voor het mbo. In combinatie bieden de resultaten van deze twee onderzoeken een gedegen basis voor het ontwikkelen en uitvoeren van gezondheidsbevordering in het mbo. Naast TNO en het Mulier Instituut waren het Centrum Gezond Leven, de MBO Raad en het Gezondheidsinstituut NIGZ betrokken in de projectgroep waarin de afstemming van beide onderzoeken en de ontwikkeling van de handleiding Gezonde School voor het mbo werd besproken.

In dit rapport wordt ingegaan op de methoden van het verkennend onderzoek en de bevindingen uit de documenten en interviews. Achtereenvolgens worden Projectdoelstellingen in hoofdstuk 2, Methoden in hoofdstuk 3 en Resultaten in hoofdstuk 4 gepresenteerd. In hoofdstuk 5 wordt afgesloten met Conclusies en aanbevelingen, waarbij speciale aandacht is voor de aanwijzingen die het onderzoek biedt voor de handleiding Gezonde School voor het mbo.

2 Projectdoelstellingen

2.1 Achtergrond

ZonMw heeft TNO Kwaliteit van Leven verzocht een verkennend onderzoek te verrichten naar de (on)mogelijkheden van gezondheidsbevordering in het mbo-onderwijs. Deze verkenning dient als input voor een nadere beleidsbepaling binnen het project Gezonde School in het mbo dat vanuit het RIVM Centrum Gezond Leven wordt gecoördineerd als onderdeel van het programma Gezonde School. Dit programma beoogt een handleiding Gezonde School te ontwikkelen voor en te implementeren in het mbo.

Uit analyse van de gegevens van Test Je Leefstijl op 10 mbo-scholen¹ bleek dat ongezond gedrag veel voorkomt onder mbo-studenten. Van de onderzoekspopulatie had bijna 1 op de 5 studenten overgewicht of obesitas. Slechts één op de drie voldeed aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen en 84% zit meer dan twee uur per dag achter een beeldscherm (tv of computer). Ook bleek dat veel studenten gezonde voeding belangrijk vinden, maar slechts een beperkt deel voldeed aan de daarvoor gestelde aanbevelingen. Tot slot voldeed een groot deel van de onderzoeksgroep niet aan de normen voor verantwoord alcoholgebruik, rookte ruim een kwart van de studenten, had ruim een derde wel eens hasj/wiet gebruikt en werd door bijna de helft niet altijd een condoom gebruikt bij het hebben van geslachtsgemeenschap. De onderzoekers concluderen dat een relatief grote groep studenten uit de onderzoeksgroep geen gezonde leefstijl heeft.

Het project Gezonde School in het mbo sluit aan op de kansen die door het beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs² en het Masterplan Bewegen en Sport in het mbo³ zijn ontstaan voor meer aandacht voor gezondheidsbevordering in het mbo. Door het beleidskader en het Masterplan zijn er tijdelijk middelen beschikbaar waarmee professionals (sportcoördinatoren) zijn aangesteld om aandacht te besteden aan bewegen en sport in het mbo. In het verlengde hiervan zouden mbo-scholen bewegen en sport kunnen verbreden naar gezondheidsbevordering, zoals door het CGL-programma Gezonde School wordt voorgestaan. Om in de ontwikkeling van de handleiding Gezonde School in het mbo goed aan te sluiten bij de huidige situatie op de mbo-scholen, is dit verkennend onderzoek uitgevoerd.

2.2 Projectdoelen

Het primaire doel van het verkennend onderzoek is het volgende:

“Informatie verwerven over de context van het mbo-onderwijs die relevant is voor de implementatie van de handleiding en het vignet Gezonde School in het mbo.”

Deze primaire doelstelling is uitgesplitst in tien onderzoeksvragen. Deze vragen zijn in deze rapportage geclusterd rond drie thema's: de stand van zaken, succes- en faalfactoren en mogelijkheden voor de toekomst met betrekking tot gezondheidsbevordering in het mbo.

¹ De leefstijl van MBO studenten in Nederland 2008/2009. Rijpstra, Bernaards, Engbers en Jongert (2009). Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.

² Voor meer informatie: www.sportbewegenonderwijs.nl.

³ Voor meer informatie: www.platformbewegenensport.nl en §4.1.2 van dit rapport.

2.2.1 *Stand van zaken*

Onder de noemer 'stand van zaken' vallen de volgende onderzoeksvragen:

- Wat doen mbo-scholen al op het gebied van Gezonde School en wat nog niet? Hierbij is aandacht voor de verschillende onderdelen die deel uitmaken van de handleiding Gezonde School (vroegtijdige signalering, gezondheidseducatie, fysieke en sociale omgeving en beleid, regelgeving en handhaving).
- Welke ondersteunende instrumenten zijn reeds beschikbaar voor het mbo?
- Welke professionals binnen en rondom mbo-scholen zijn belangrijk voor het implementeren van de Gezonde School?
- Welke partners begeleiden mbo-scholen bij het implementeren van Gezonde School?

2.2.2 *Succes- en faalfactoren*

Onder de noemer 'succes- en faalfactoren' vallen de volgende onderzoeksvragen:

- Wat zijn succes- en faalfactoren voor het implementeren van Gezonde School binnen het mbo?
- Hoe kan Gezonde School goed binnen de organisatiestructuur van het mbo verankerd worden? En van welke financiële bronnen kunnen mbo-scholen gebruik maken bij het implementeren van de Gezonde School?

2.2.3 *Mogelijkheden voor de toekomst*

Onder toekomstige ontwikkelingen vallen de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe kan Gezonde School goed binnen de organisatiestructuur van het mbo verankerd worden?
- Hoe kan goed worden aangesloten bij de kwalificatiedossiers in het onderwijs en bij vitaal burgerschap en vitaal werknemerschap?
- Wat hebben deze professionals nodig om met Gezonde School aan de slag te gaan?
- Welke partners kunnen mbo-scholen in de toekomst ondersteunen bij het implementeren van Gezonde School? Wat hebben deze partners nodig om mbo-scholen goed te kunnen begeleiden?
- Welke onderdelen van de handleiding Gezonde School basisonderwijs moeten aangepast worden om deze geschikt te maken voor het mbo en de doelgroep van de handleiding Gezonde School voor het mbo?

3 Methoden en respondenten

In dit hoofdstuk worden de methoden van dit verkennend onderzoek beschreven. Allereerst wordt een overzicht gegeven van documenten en digitale informatiebronnen die bestudeerd zijn om inzicht te krijgen in de organisatie en omvang van het mbo-onderwijs in Nederland. De voornaamste wijze van gegevensverzameling was door middel van kwalitatief onderzoek onder betrokkenen bij het mbo: de karakteristieken van de respondenten die geïnterviewd zijn en de methode van verwerking van de gegevens worden beschreven.

3.1 Documenten en digitale informatie

Naast de interviews is ook een korte analyse gedaan van documenten en digitale informatiebronnen die van belang zijn voor de implementatie van de Gezonde School in het mbo. Om inzicht te krijgen in de organisatie van het mbo-onderwijs is gebruik gemaakt van de website van de MBO Raad (www.mboraad.nl), de publicatie *Mbo in feiten en cijfers*⁴ en van de website waarop informatie over competentiegericht onderwijs in het mbo wordt gepubliceerd (www.mbo2010.nl). De informatie over de rol van GGD'en in het mbo die uit de interviews naar voren kwam, is vergeleken met de resultaten van een recent TNO-onderzoek naar activiteiten van GGD'en bij gezondheidsbevordering op school⁵. Daarnaast zijn een tweetal documenten gevonden die passen bij de focus van het onderzoek: het brondocument *Leren, Loopbaan en Burgerschap* (april 2007) en het rapport *Evaluatie van een Gezond ROC*⁶.

De informatie van de genoemde websites en uit de documenten is verwerkt in de hoofdstukken Resultaten en Conclusies en aanbevelingen.

3.2 Respondenten

Om overzicht te krijgen in de stand van zaken op het mbo (de organisatie, de professionals die betrokken zijn bij Gezonde School en het Masterplan Beweging en Sport in het mbo) heeft bij aanvang van het onderzoek een interview plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de MBO Raad. Daarnaast werd ruimte gehouden om op basis van voortschrijdend inzicht uit de gesprekken aanvullende respondenten te benaderen. Op basis hiervan is een lijst met te interviewen personen samengesteld, waarbij rekening is gehouden met een aantal factoren:

- de spreiding van respondenten over mbo's in steden en in plattelandsregio's;
- zowel respondenten van mbo's die al langer ervaring hebben met de implementatie van Gezonde School in het mbo als respondenten die nog in de opstartfase zitten en respondenten die nog onbekend waren met Gezonde School;
- respondenten van verschillende niveaus binnen een ROC: docent, sportcoördinator vanuit het Masterplan, staffunctionaris (zoals medewerker P&O of HRM, Arbo- of zorgcoördinator), directielid en lid van het College van Bestuur;
- respondenten van verschillende organisaties buiten het ROC: GGD'en met ervaring in het begeleiden van het mbo bij Gezonde School of gezondheidsbevorderende

⁴ Mbo in feiten en cijfers (2010). Woerden: MBO Raad.

⁵ Gezondheidsbevordering op school. Onderzoek naar ondersteuningsactiviteiten van GGD'en. Van Keulen, Paulussen, Roosjen en Fekkes (in voorbereiding). Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.

⁶ Evaluatie van een Gezond ROC. Theorie en praktijk van het creëren van draagvlak. Gerdine Fransen en Annego Fokker (2009). Woerden: Gezondheidsinstituut NIGZ.

activiteiten, medewerkers van de MBO Raad, de AOC Raad om inzicht te krijgen in verschillen tussen ROC's en AOC's, het NJi, het NISB en de HAN.

Uiteindelijk leidde dit tot een totaal aantal van twintig mondelinge face-to-face en twee telefonische interviews, met in totaal 29 personen. In tabel 3.1 wordt een overzicht gegeven van de organisaties en de functies waarin deze personen werkzaam zijn. Figuur 3.1 geeft weer hoe de geïnterviewde ROC's verspreid zijn over het land. De namen van de geïnterviewden zijn niet weergegeven in verband met de vertrouwelijkheid van de gegeven informatie.

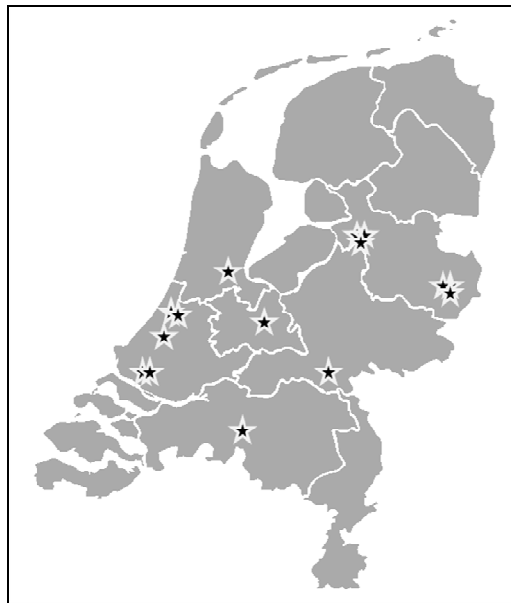
Tabel 3.1 Overzicht van respondenten in het verkennend onderzoek.

Koepelorganisaties
MBO Raad
– beleidsadviseur, projectleider sport, bewegen en onderwijs mbo
– themaleider Gezonde School vanuit Masterplan Bewegen en Sport in het mbo
– beleidsadviseur strategie en onderwijs (zorg)
– adviseur werkgeverszaken, sociale zekerheid
AOC Raad
– directeur
Landelijke kenniscentra
– NISB (adviseur gezonde werknemers)
– NJi (zorgstructuren)
GGD'en
– GGD Limburg-Noord
– GGD Rotterdam (3 personen)
– GGD Nijmegen
– GGD West-Brabant (i.c.m. ROC Tilburg)
ROC's
<i>College van Bestuur/directie</i>
– ROC van Twente (CvB)
– Landstede, Zwolle (locatiedirecteur)
<i>P&O/HRM</i>
– ROC van Twente (i.c.m. sport)
– ROC Leiden (Arbo- en veiligheidscoördinator)
<i>Zorg</i>
– ROC Leiden (projectleider zorgstructuur)
– ROC Zadkine, Rotterdam (zorgcoördinator, i.c.m. Albeda College)
– Albeda College, Rotterdam (zorgcoördinator, i.c.m. Zadkine)
<i>Sportcoördinatoren of -docenten</i>
– ROC Tilburg (i.c.m. GGD)
– ROC Nijmegen
– ID College (regio Alphen aan den Rijn, Gouda, Leiden, Leidschendam-Voorburg, Lisse, Katwijk, Woerden en Zoetermeer)
– Deltion, Zwolle (2 personen)
– ROC van Twente (i.c.m. P&O)
– ROC Midden-Nederland, Utrecht/Amersfoort
– ROC van Amsterdam
Overig
– Docent/onderzoeker integraal gezondheidsmanagement HAN

3.3 Interviews

Respondenten werden via e-mail benaderd voor deelname aan een interview. Daarin werd de achtergrond van het onderzoek aangegeven en stond meer informatie over de duur en wijze van deelname. In een bijlage werd een korte samenvatting van de Gezonde School meegestuurd. Bij toezegging van deelname werd in overleg met de respondent plaats en tijdstip van het ca. 1,5 uur durende interview bepaald. Alle benaderde respondenten hebben meegewerkt aan het onderzoek. De interviews hebben plaatsgevonden op de locatie van de geïnterviewden, behalve met twee GGD'en die telefonisch geïnterviewd zijn.

Voor de interviews is een leidraad ontwikkeld op basis van de onderzoeksvragen die gepresenteerd zijn in paragraaf 2.2. Van deze leidraad waren drie versies: één voor koepelorganisaties en landelijke kenniscentra, één voor GGD'en en één voor ROC's. In bijlage A is de interviewleidraad voor ROC's opgenomen. Afhankelijk van de respondent werd de best passende versie gekozen. Een aantal dagen voordat het interview zou plaatsvinden werd deze leidraad verstuurd naar de respondent. De interviews werden opgenomen met een voice-recorder, zodat de gesprekken teruggeluisterd konden worden bij het opstellen van de gespreksverslagen.

*Figuur 3.1 Spreiding van geïnterviewde ROC's in Nederland
(koepelorganisaties, landelijke kenniscentra, GGD'en en overig staan niet op deze kaart).*

3.4 Verwerking van de gespreksverslagen

De interviews werden uitgewerkt in schriftelijke gespreksverslagen, waarin de onderzoeksvragen werden beantwoord. Om te komen tot een beeld van de context van het mbo-onderwijs dat relevant is voor de ontwikkeling en implementatie van de handleiding Gezonde School zijn de antwoorden per onderzoeksvraag onder elkaar gezet. Om de vergelijking tussen respondenten van de verschillende typen organisaties te kunnen maken, is daarbij aangegeven van welke respondent de uitspraken kwamen. Dit overzicht vormt de basis van de resultaten die gepresenteerd worden in hoofdstuk 4.

4 Resultaten

Dit hoofdstuk begint met een kort overzicht van de organisatie en opzet van het mbo-onderwijs in Nederland, omdat dit nauw samenhangt met datgene wat in de interviews naar voren is gekomen. Vervolgens worden de resultaten van de interviews gepresenteerd: de stand van zaken, succes- en faalfactoren en mogelijkheden voor de toekomst met betrekking tot Gezonde School en gezondheidsbevordering in het mbo⁷.

4.1 Organisatie en opzet van het mbo

Het mbo-onderwijs bestaat grofweg uit twee groepen: middelbare beroepsopleidingen en het volwassenenonderwijs. In totaal gaat het om 630.000 studenten, van wie er 537.000 een mbo-opleiding volgen. Daarnaast zijn er 56.000 werknemers, van wie bijna tweederde 45 jaar of ouder is (65%). Studenten zijn tussen de 16 en 65+ jaar oud: 25% is jonger dan 18 jaar. Er zijn drie typen scholen waar een mbo-opleiding gevolgd kan worden: regionale opleidingscentra (ROC's, 42 in totaal), agrarische opleidingscentra (AOC's, 12 scholen) en vakscholen (14 scholen). ROC's zijn de grootste scholen, met tot 30.000 studenten per school. AOC's en vakscholen zijn kleiner met gemiddeld 2.000 studenten.

Het onderwijs is verdeeld over vier sectoren: opleidingen in de sectoren Zorg en welzijn, Economie en Techniek worden gegeven op de ROC's en opleidingen in de vierde sector, Groen (vroeger Landbouw), op de AOC's. Op de vakscholen worden studenten opgeleid voor één beroepenveld binnen één sector, zoals scheepvaart, de grafische- en designsector of de voedingsindustrie. Studenten volgen opleidingen op vier niveaus: niveau 1 is het laagste niveau met opleidingen van 0,5-1 jaar, opleidingen op het hoogste niveau (4) duren 4 jaar en geven toegang tot het hbo. Tot slot zijn er twee leerwegen of leerroutes: de beroepsopleidende leerweg (BOL) en de beroepsbegeleidende leerweg (BBL). Studenten aan BOL-opleidingen lopen 20-60% van hun opleiding stage in de beroepspraktijk. In de BBL-opleidingen is dat minimaal 60%. Deze studenten zijn gemiddeld wat ouder en gaan meestal één dag per week naar school.

Om een mbo-diploma te halen moet een student voldoen aan de eisen die vastgelegd zijn in de kwalificatiestructuur. Deze bestaat uit twee onderdelen: 1) een beroepsspecifiek kwalificatiedossier, en 2) het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap. Het kwalificatiedossier verschilt per opleiding, het brondocument geldt voor alle mbo-studenten, onafhankelijk van opleiding, sector of niveau.

4.1.1 *Leren, Loopbaan en Burgerschap*

In dit brondocument worden de algemene kwalificatie-eisen op het gebied van burgerschap, leren en loopbaan van studenten beschreven. Bij de kerntaken en processen die worden beschreven gaat het om de persoonlijke ontwikkeling van de student. Voor de Gezonde School is met name kerntaak 7, weergegeven in tabel 4.1, van belang. Mbo-scholen mogen zelf bepalen hoe zij invulling geven aan de competenties die horen bij deze kerntaak.

⁷ Hierbij worden geen aantallen of percentages genoemd, omdat een kwalitatief onderzoek geen kwantitatieve informatie oplevert over het mbo als geheel.

Tabel 4.1 Kerntaak 7 uit het Brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap

Kerntaak 7: Zorgt voor de eigen gezondheid (vitaal burgerschap).	7.1 Zoekt informatie over een gezonde leefwijze.
	7.2 Beslist op basis van informatie en handelt er naar.
	7.3 Onderneemt activiteiten om de gezondheid te bevorderen.

4.1.2 *Masterplan Bewegen en Sport in het mbo*

Het platform Sport, Bewegen en Onderwijs geeft invulling aan het beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs (ministerie van VWS, oktober 2008). Het platform heeft als doelstelling dat in 2012 minimaal 50% van de jongeren voldoet aan de beweegnorm (www.sportbewegenenonderwijs.nl). Deze doelstelling is uitgewerkt in vijf deelprojecten, waarvan het Masterplan Bewegen en Sport in het mbo er één is. De MBO Raad is de trekker van dit deelproject.

Het Masterplan heeft tot doel om in drie jaar tijd sport, bewegen en vitaliteit een structurele plek geven binnen het onderwijsprogramma. Het streven is dat 5% van de minimale contacttijd per leerjaar (850 uur) die de studenten binnenschools aanwezig zijn bestaat uit sportactieve uren.

Vanuit het Masterplan is budget beschikbaar voor ROC's en voor het opzetten en in stand houden van een kennisnetwerk. ROC's konden een aanvraag indienen en aangeven op welke manier zij bijdragen aan het behalen van de doelstelling. De voorwaarden die aan elk ROC werden gesteld, zijn 1) het bereiken van de 5% doelstelling, 2) het aanstellen van een sportcoördinator, en 3) het realiseren van een zo ruim mogelijk aanbod aan sport en bewegen voor zoveel mogelijk studenten. Daarnaast is een kennisnetwerk opgezet waarin kennis en ervaring kan worden opgedaan en uitgewisseld.

4.2 **Resultaten van de interviews: stand van zaken**

Op alle ROC's gebeurt al veel als het gaat om gezondheid en welbevinden van studenten. In wat er gedaan wordt, zijn grote verschillen tussen ROC's, en soms ook tussen locaties of sectoren binnen een ROC. De respondenten die werkzaam zijn op het gebied van sport in het ROC zijn allemaal betrokken bij het Masterplan dat beschreven is in 4.1.2 en geven daar op hun eigen manier invulling aan. Daarnaast is kerntaak 7 uit het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap voor een aantal ROC's reden om aandacht te besteden aan de gezondheid van studenten. Veelal is er ook aandacht voor de gezondheid van werknemers, vaak als reactie op de vergrijzing van het personeelsbestand (gemiddeld ca. 49 jaar), bijkomende zorgen over duurzame inzetbaarheid en om een aantrekkelijke werkgever te zijn voor nieuw personeel.

De zorgstructuur in het mbo is in de afgelopen jaren gewijzigd: hierin is veel aandacht voor de vroegtijdige signalering van problemen. De studieloopbaanbegeleider (SLB'er, mentor) speelt in deze nieuwe zorgstructuur een centrale rol in het monitoren van studievoortgang, maar ook het welbevinden van de student. Kan een SLB'er een probleem niet oplossen, dan is doorverwijzing naar in- en externe deskundigen mogelijk. Een aantal ROC's gaf aan ook actief te zijn op het gebied van fysieke en sociale veiligheid op school.

4.2.1 *De integrale aanpak*

Van de ROC's die geïnterviewd zijn, was een aantal al aan de slag met Gezonde School. Voorlopers op dit terrein zijn ROC van Twente, ROC Nijmegen, Deltion en ROC Midden-Nederland. Al deze ROC's zijn op hun eigen manier begonnen vanuit het

sportcentrum op het ROC en hebben deze aanpak verbreed naar andere leefstijlthema's. Andere ROC's stonden nog aan het begin van een Gezonde School traject, of waren nog niet of nauwelijks bekend met de Gezonde School.

Op basis van de kernpunten van de Gezonde School is besproken wat er al gebeurt op de ROC's. Vrijwel alle respondenten erkenden het belang van een integrale aanpak. Ook degenen die voor het interview niet of nauwelijks bekend waren met de Gezonde School gaven aan dat de integrale aanpak een belangrijke reden was om mee te werken aan een interview.

Als gekeken wordt naar de vier niveaus van gezondheidsbevordering (Tabel 4.1), geven de meeste respondenten aan dat gezondheidseducatie lastig te realiseren zal zijn in verband met de druk op de uren die de opleidingen voelen om te voldoen aan de eisen in het kwalificatiedossier. Op dit moment is gezondheid onderdeel van de lessen in het kader van burgerschapsvorming (kerntaak 7 uit het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap, zie ook 4.1.1). De invulling hiervan is echter per mbo-school anders: soms op basis van een methode van een uitgeverij, soms op basis van eigen ideeën of activiteiten. Meer informatie over de methoden die gebruikt worden, is te vinden in het rapport over de inventarisatie van interventies voor het mbo⁸. De resultaten op het gebied van vroegtijdige signalering van problemen en risico's wordt beschreven bij de zorgstructuur in 4.2.2.

Tabel 4.1 Niveaus van gezondheidsbevordering

Gezondheidseducatie
Vroegtijdige signalering van problemen en risico's
Fysieke en sociale omgeving
Beleid, regelgeving en handhaving

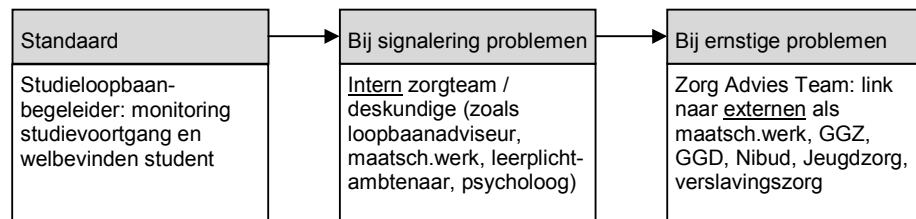
De fysieke en sociale omgeving wordt met name genoemd door ROC's die actief zijn op het gebied van (fysieke en sociale) veiligheid. Daarnaast wordt het aanbod van gezonde en ongezonde voeding in de kantine veel genoemd. De kantine is vaak in handen van een cateraar, waar meerjarige contracten mee worden afgesloten. Sommige ROC's hebben gebruik gemaakt van het moment waarop deze contracten vernieuwd werden door bij de aanbesteding eisen te stellen aan het aanbod in de kantine. Ook op het gebied van roken (rookzones bij de ingang) is zichtbaar dat ROC's aandacht hebben besteed aan de fysieke omgeving, maar vrijwel geen enkele respondent noemde dit in het kader van Gezonde School.

Beleid, regelgeving en handhaving wordt met name genoemd als het gaat om roken, alcohol en drugsgebruik. Veel ROC's geven aan te worstelen met hun rol in deze: hoe ver moet je gaan, of wil je gaan, en wanneer wordt het te 'betuttelend', waar begint de eigen verantwoordelijkheid van studenten en medewerkers? Een aantal ROC's heeft bij de functioneringsgesprekken van medewerkers ook vitaliteit als onderwerp ingevoerd.

⁸ Inventarisatie van leefstijlinterventies binnen de mbo-setting. Von Heijden en Collard (in voorbereiding). 's Hertogenbosch: Mulier Instituut.

4.2.2 Koppeling van preventie en zorg

De zorgstructuur binnen de ROC's is er op gericht problemen en risico's vroegtijdig te signaleren. De zorgstructuur is op de ROC's op een vergelijkbare wijze ingevuld, zoals weergegeven in figuur 4.1. Daarbij is expliciet aangegeven dat de studieloopbaanbegeleider naast de voortgang van de studie ook het welbevinden van de student bespreekt. Als een student problemen heeft die niet eenvoudig door de SLB'er op te lossen zijn, kan een student verwezen worden naar een interne deskundige (1^e lijn). Mocht blijken dat het gaat om complexe of ernstige problemen, dan kan een student besproken worden in het Zorg Advies Team waarin ook externe deskundigen zitten (2^e lijn). De SLB'er blijft het gehele traject betrokken.

Figuur 4.1 Schematische weergave van de zorgstructuur in het mbo.

Uit de interviews bleek dat er nog niet altijd een koppeling wordt gemaakt tussen preventie en zorg: primaire preventie maakt geen onderdeel uit van de zorgstructuur. Wel is er binnen de opleidingen aandacht voor beroepsgerelateerde gezondheidsrisico's. Bij techniekopleidingen kun je dan denken aan fysieke veiligheid, bij zorg en welzijn gaat het vaker over een gezonde leefstijl en bijvoorbeeld seksualiteit. Een aantal respondenten gaf aan dat het interessant is om in de kwalificatiedossiers van de opleidingen te kijken hoe gezondheidsbevordering hier in beschreven staat en hoe dit in de praktijk vormgegeven wordt, omdat op deze wijze inbedding in de opleidingen bewerkstelligd kan worden.

4.2.3 Betrokkenen in en om het mbo

Als doelgroepen van Gezonde School in het mbo worden door de respondenten zowel studenten als medewerkers genoemd. Enkele respondenten benadrukten het belang van voorbeeldgedrag door medewerkers. De ouders van de studenten staan op meer afstand van de school dan in het basis- en voortgezet onderwijs en worden daarom niet direct als doelgroep gezien. De omgeving van de school, zoals winkeliers in de buurt of wijkagenten, wordt soms wel betrokken. Daarnaast speelt het bedrijfsleven een belangrijke rol in het bepalen van de kwalificatie-eisen die in het mbo aan studenten worden gesteld.

Op een aantal ROC's, met name die ROC's die al wat verder zijn met Gezonde School, zijn projectgroepen gevormd rondom de Gezonde School, die soms ook Vitaal ROC of Integraal Gezondheidsmanagement wordt genoemd. Deze projectgroepen zijn een weerspiegeling van de integrale aanpak die door de ROC's wordt voorgestaan. Tussen ROC's is veel verschil in de organisatiestructuur, waardoor projectgroepen niet altijd dezelfde samenstelling hebben. In de projectteams zijn de volgende organisatieonderdelen vertegenwoordigd, waarbij de vetgedrukte vrijwel altijd genoemd werden door de ROC's:

- **Sport en bewegen**
- **P&O/HRM**
- **Facilitaire dienst (o.a. catering en gebouwbeheer)**

- Zorg
- Loopbaanadviescentrum
- Studentenvertegenwoordigers (deelnemerraad)
- PR en communicatie
- ICT
- Managementteam van sectoren/locaties

ROC's hebben over het algemeen zelf de regie en dat willen ze ook graag. Op het ROC is veel deskundigheid in huis, waardoor externe partijen als GGD'en niet in het bovenstaande lijstje staan. Er zijn weinig externe partijen betrokken bij gezondheidsbevordering. Hoewel ROC's ondersteuning niet bij voorbaat uitsluiten, wordt benadrukt dat ze zelf veel kunnen, dat het van belang is dat deskundigheid binnen de eigen organisatie moet worden opgebouwd en dat ze, indien nodig, wel weten waar ze op onderdelen ondersteuning zouden kunnen krijgen. In een aantal gevallen is er contact met zorgverzekeraars.

In aanvulling op de interne regie is er door een aantal respondenten op gewezen dat het essentieel is dat de projectleiding in handen is bij iemand die goed de weg kent binnen het ROC, die weet hoe de bestuurlijke processen lopen, "aan welke touwtjes je moet trekken om iets voor elkaar te krijgen", en die algemeen gerespecteerd wordt.

4.2.4 Gebruikte instrumenten

Er zijn een aantal instrumenten genoemd dat gebruikt wordt bij het in kaart brengen van gezondheid of veiligheid of bij het uitvoeren van gezondheidsbevorderende activiteiten. Niet alle ROC's gebruiken alle instrumenten.

- *Test Je Leefstijl* is een monitoringsinstrument, waarbij studenten op de computer een leefstijltest doen en waarbij ook een aantal lichaamsmaten gemeten wordt. De computer genereert gerichte feedback, waarop studenten een actieplan kunnen opstellen. De resultaten worden nog niet gebruikt om op organisatieniveau actieplannen (beleid) op te stellen, maar een aantal ROC's onderzoekt deze mogelijkheid.
- Voor medewerkers worden op vrijwillige basis *health checks* / fitheidstesten / vitaliteitstesten aangeboden.
- Vanuit P&O worden *medewerkerstevredenheidsonderzoeken* gehouden. De resultaten worden vertaald in beleid en acties.
- Een *studententevredenheidsonderzoek* is vergelijkbaar, maar richt zich op studenten in plaats van medewerkers.
- De *Monitor Sociale Veiligheid* brengt in kaart hoe studenten het vinden op school, of ze zich prettig (veilig) voelen of juist niet. Een *schoolvragenlijst Veilige School* brengt in kaart wat er al gebeurt op school en hoe ver de school is op diverse terreinen. De resultaten van deze instrumenten geven aan waar zich in de organisatie problemen voordoen. Op basis daarvan kan actie worden ondernomen.
- Het Platform Veiligheid van de MBO Raad heeft onder andere een *pestprotocol* en het programma *Hard of hart* over sociale veiligheid ontwikkeld.
- Vanuit de Arbo-wetgeving wordt jaarlijks een inventarisatie van risico's gehouden. Hierin komt ook gezondheid op de werkplek naar voren.
- Een aantal ROC's heeft *lesmateriaal* ontwikkeld voor de lessen over gezondheid in Leren, Loopbaan en Burgerschap.

4.3 Succes- en faalfactoren

Uit de interviews bleek er een aantal succes- en faalfactoren te zijn, waarvan draagvlak de belangrijkste is. Andere succesfactoren zijn het zorgen voor aanbod op maat en het structureel inbouwen of verankeren van gezondheidsbevorderende activiteiten in het onderwijsprogramma of de bedrijfsvoering. Daarnaast is het werken met gemotiveerde en gedreven mensen cruciaal. Als belangrijkste faalfactoren werden onvoldoende financiën en de korte looptijd van projecten genoemd. Andere genoemde faalfactoren zijn de complexiteit van het mbo en, gekoppeld aan financiën, onvoldoende beschikbare tijd. Ook hebben scholen meer interesse in voordelen van de Gezonde School op korte dan op langere termijn. In de paragrafen hieronder worden de belangrijkste genoemde succes- en faalfactoren nader besproken.

4.3.1 *Draagvlak*

Voldoende draagvlak werd genoemd als de belangrijkste succesfactor, als fundering van de Gezonde School binnen een organisatie. Het realiseren van voldoende draagvlak in een complexe en grote organisatie als een ROC is niet eenvoudig: niet alleen voor externe professionals, maar soms ook voor interne professionals is het een hele klus om de juiste contactpersonen te vinden en zaken te organiseren. De meeste ROC's bestaan uit meerdere locaties met diverse opleidingen, die elk hun eigen cultuur kennen. Soms is er een College van Bestuur die veel zaken centraal aanstuurt, op andere ROC's is die aansturing belegd bij locatie- of sectordirecteuren. In beide situaties zijn er meerdere directeuren en teams waarbij draagvlak moet worden gecreëerd. Deze schaalgrootte maakt dat draagvlak creëren in mbo-scholen heel anders is dan in het basisonderwijs, met vaak één directeur en één locatie, of het voortgezet onderwijs.

Als het gaat over draagvlak als succesfactor wordt door de respondenten vaak aangegeven dat het gaat om zowel bestuurlijk draagvlak als om draagvlak op de werkvloer (onder medewerkers en studenten). Een aantal ROC's gaf aan dat zij succes hebben met de Gezonde School doordat activiteiten en enthousiasme op de werkvloer hebben geleid tot bestuurlijk commitment, door naast het organiseren van activiteiten een traject in te gaan om het College van Bestuur te overtuigen. Zichtbaarheid, een positieve uitstraling en communicatie lijken sleutelbegrippen bij het creëren van draagvlak. Door het uitvoeren van een succesvolle pilot kan het draagvlak worden vergroot. Een leidraad voor het creëren van draagvlak in diverse lagen van de organisatie ontbreekt.

4.3.2 *Financiën en tijd*

Financiële middelen maken het voor professionals binnen de mbo-scholen mogelijk om tijd te besteden aan Gezonde School. Onvoldoende financiën werd genoemd als belangrijke faalfactor.

Vanuit het beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs zijn er voor de mbo-scholen financiële middelen beschikbaar om bewegen en sport te stimuleren, onder andere door het aanstellen van een sportcoördinator. Op een aantal scholen is er voor gekozen dit te verbreden naar andere leefstijlthema's en de Gezonde School. Het Masterplan biedt tijdelijke projectfinanciering, waardoor nog onzeker is wat er na afloop van deze periode beklijft op de scholen. Een aantal ROC's anticipeert hier op door de periode met financiering te gebruiken om een integrale aanpak uit te werken, waardoor de Gezonde School niet meer afhankelijk is van deze subsidie, maar onderdeel is geworden van het beleid van de school.

Diverse respondenten gaven aan dat structurele financiering en daarmee structurele aandacht voor gezondheidsonderwerpen de enige manier is om effecten te bereiken op de gezondheid en het welbevinden van de studenten. Enkele respondenten opperden dat het voor de hand ligt dat gemeenten financiën beschikbaar stellen om mbo-studenten met gezondheidsbevorderende activiteiten te bereiken. Juist vanuit het perspectief van de gezonde burger is het logisch dat de leerlijn gezondheid en veiligheid niet stopt na de basisschool, maar doorloopt in het voortgezet onderwijs en vervolgopleidingen. Dit is echter nog geen praktijk.

4.3.3 *Mogelijkheden en onmogelijkheden*

Na het realiseren van voldoende draagvlak, worden activiteiten behorend bij de Gezonde School ingevuld. Het is van belang te inventariseren wat er al gebeurt en door wie en waar de prioriteiten worden gesteld. Het verdient de voorkeur aan te sluiten bij activiteiten die al lopen binnen de organisatie of het onderwijsprogramma. Juist aanhaken bij bestaande activiteiten verlaagt de drempel om nieuwe activiteiten te ontwikkelen en het bestaande aanbod uit te breiden. Met name GGD'en geven aan dat het lastig is dat er weinig leefstijlinterventies, zoals over de thema's seksualiteit, roken of alcohol, beschikbaar zijn voor het mbo.

Op mbo-scholen gebeurt van alles op het gebied van zorg (zie 4.2.2) en veiligheid. Deze beide onderwerpen sluiten aan bij onderdelen van de Gezonde School, maar staan in de scholen vaak los van elkaar. Het leggen van verbindingen met deze thema's biedt mogelijkheden voor inbedding.

Gegevens die specifiek over de gezondheid van mbo-studenten gaan bieden een mogelijkheid om de noodzaak en de kansen die aandacht voor gezondheid van mbo-studenten biedt, te onderbouwen. In januari 2011 wordt een overzicht van de resultaten van Test Je Leefstijl uit 2009/2010 verwacht. Deze gegevens zouden hiervoor gebruikt kunnen worden. Daarbij is het van belang onderscheid te maken tussen sectoren, opleidingen en niveaus van studenten.

Als onmogelijkheid werd de bureaucratie op mbo-scholen genoemd: door de grootte van de scholen wordt er veel 'administratieve rompslomp' ervaren en wordt gesproken van een vergadercultuur. Dat ook voor Gezonde School vergaderingen belegd en stukken geschreven moeten worden, kan daarom een nadeel zijn van het concept. Een aantal respondenten geeft daarom aan dat het belangrijk is om te beginnen met een thema waar de school al ver mee is en dat gefaseerd uit te bouwen. Andere respondenten suggereren aansluiting te zoeken bij een overleg rondom zorg en veiligheid, omdat op deze thema's vaak integraal gewerkt wordt en gezondheid hier goed bij aan kan sluiten.

4.3.4 *Verankering*

Verankering is van belang om activiteiten te laten bestaan als een project ophoudt. Hiervoor is het nodig Gezonde School in te passen binnen de kaders van het mbo. Uit de interviews zijn diverse mogelijkheden voor verankering van de Gezonde School in het mbo naar voren gekomen. Uitgangspunt hierbij is de activiteiten te borgen in het werkproces van de organisatie en aandacht voor gezondheid vast te leggen in beleid. Door mensen uit diverse lagen van de organisatie te betrekken en aan te sluiten bij de bestaande situatie kan vanaf het begin aandacht zijn voor de verankering.

Op het moment van de interviews waren er nog maar weinig scholen die hun activiteiten verankerd hadden in beleid of werkplannen. De scholen waar dit was gelukt, hebben beiden gekozen voor een integrale aanpak waarbij de verantwoordelijkheid voor het thema gezondheid centraal in de organisatie is gelegd. Andere mogelijkheden voor verankering worden besproken in 4.4.2.

4.4 Mogelijkheden voor de toekomst

Naast de huidige stand van zaken is de respondenten ook gevraagd naar mogelijkheden voor de toekomst: wat is er nodig om Gezonde School binnen het mbo een plek te geven, welke ondersteuningsbehoefte hebben de mbo-scholen? Tot slot is er gesproken over de handleiding Gezonde School voor het mbo. Wie gaat daar mee werken, op welke manier sluit de handleiding goed aan bij het mbo? In de volgende paragrafen zullen deze vragen worden beantwoord.

4.4.1 *Motieven voor het werken aan gezondheid in het mbo*

Mbo-scholen zijn grote, ondernemende organisaties. Gezondheidsbevordering van studenten en medewerkers is niet het primaire doel van het mbo. Doelen van een school liggen op het vlak van onderwijs: studieprestaties en diploma's, waarbij termen als efficiency, rendement en prestatie horen. Daar hoort bij dat studenten niet vroegtijdig uitvallen en dat medewerkers niet vaak verzuimen. Daarnaast wil een school graag een goed imago hebben bij (toekomstige) studenten en medewerkers, om zo voldoende instroom van studenten en nieuwe medewerkers te krijgen. Uit diverse interviews kwam naar voren dat begrippen als vitaal, sportief of talentontwikkeling mbo-scholen meer aanspreken dan gezond of gezondheid.

Reden voor een mbo-school om met een thema aan de slag te gaan, is een gevoel van urgentie. Dat is gerelateerd aan de primaire doelen van het mbo. Uit een interview met een school die al jaren werkt met de Veilige School, bleek dat vrijwel altijd een of meerdere incidenten zorgden voor aandacht voor het thema en voor het opstellen van beleid en activiteiten. Datzelfde beeld ontstond in een gesprek met een P&O functionaris van een ROC en een beleidsmedewerker van de MBO Raad. Zonder een gevoel van urgentie is het vrijwel onmogelijk om het thema gezondheid, naast alle andere thema's die om aandacht vragen, op de agenda te krijgen. Dit werd bevestigd door professionals die lieten weten voorlopig niets (extra's) aan gezondheid te willen doen naast dat wat al op het ROC gedaan werd aan zorg en veiligheid. Vanuit de kwalificatiedossiers en Leren, Loopbaan en Burgerschap is er nog niet voldoende noodzaak om gezondheid een vaste plek te geven binnen de mbo-opleidingen: dit blijft afhankelijk van de invulling die de school hier aan geeft.

Het bedrijfsleven speelt een grote rol in de mbo-opleidingen. Samen met de mbo-scholen bepalen zij de inhoud van de kwalificatiedossiers. Ook hebben zij een stem in het bepalen of een student de beroepspraktijk voldoende beheerst (stage) om een diploma te krijgen. Als het bedrijfsleven aandringt op gezondere werknemers, of op het belang van aandacht voor gezondheid in de opleidingen, zou dat voor het mbo reden zijn om hier serieus naar te kijken. Dit gebeurt nu nog niet.

Voor P&O functionarissen is de hoge gemiddelde leeftijd van werknemers een zorg: 65% van de werknemers in het mbo is ouder dan 45 jaar. Met het ouder worden neemt het ziekteverzuim vaak toe. Hoe kun je er voor zorgen dat mensen niet uitvallen, of in

elk geval niet onnodig? Daarnaast gaat een grote groep werknemers binnen afzienbare tijd met pensioen en is er weinig aanbod van nieuwe werknemers. Om goede nieuwe werknemers te binden, is het van belang om je als werkgever te onderscheiden. De Gezonde School kan hierbij aansluiten: door activiteiten te ontplooiën om uitval bij oudere werknemers te voorkomen en nieuwe werknemers aan te trekken door een uitstraling als goede werkgever.

4.4.2 *Aansluiten bij de situatie op het mbo: verankering*

Op het niveau van de school is de strategienota, die vierjaarlijks vastgesteld wordt door het College van Bestuur⁹, een manier van verankering van de aandacht voor gezondheid. Verankering op dit niveau betekent dat ook in jaarplannen gekeken wordt hoe gezondheid uitgewerkt wordt in activiteiten en dat er financiering beschikbaar is. In 4.4.1 wordt ingegaan op redenen die het College van Bestuur kan hebben om gezondheid in de strategienota op te nemen.

Rondom zorg en veiligheid is er binnen het mbo vaak veel georganiseerd op schoolniveau. Daarnaast zijn er landelijke netwerken op deze terreinen. Door hier bij aan te sluiten, kan voorkomen worden dat er nieuwe overlegstructuren gevormd moeten worden met deels dezelfde deelnemers. Ook bestaan er monitorinstrumenten voor deze thema's waar wellicht mogelijkheden zijn voor aansluiting. De mogelijkheden voor aansluiting bij deze thema's zouden nader onderzocht moeten worden.

In het onderwijs is het thema gezondheid één van de zeven kerntaken die beschreven zijn in het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap. Gezondheidsbevordering kan hier een plek in hebben, maar op dit moment verschilt de invulling van Leren, Loopbaan en Burgerschap nog sterk per school. Binnen de opleidingen biedt aansluiting bij de beroepsspecifieke kwalificatiedossiers kansen voor verankering in het onderwijsprogramma. Deze kwalificatie-eisen zijn gericht op de beroepspraktijk en verschillen dus per opleiding. Gezondheidsbevordering zou een onderdeel kunnen worden van de onderwijsprogramma's als blijkt dat studenten naar oordeel van het bedrijfsleven beter zijn toegerust op de arbeidsmarkt wanneer zij in hun lessen aandacht hebben besteed aan gezond gedrag. Hiervoor wordt de term 'vitaal werknemerschap', als mogelijke verdieping op 'vitaal burgerschap' uit kerntaak 7 van het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap, gebruikt.

4.4.3 *Ondersteuningsbehoefte*

De respondenten is gevraagd welke behoeften zij hebben aan ondersteuning bij het implementeren van de Gezonde School. Zoals beschreven in 4.2.3 willen ROC's graag zelf de regie hebben. Daarbij geven ze aan dat projectmatig werken (vaak genoemd werd de cyclus: plan > do > check > act) de gebruikelijke manier van werken is op het ROC, waarbij ook aandacht is voor inbedding. Hoewel alle ROC's positief zijn over een integrale aanpak, geven ze ook aan dat het lastig is om te bedenken welke activiteiten hier bij horen. Veel respondenten geven aan dat ze graag zouden willen weten wanneer ze het 'goed' doen. Zonder dat hier door de interviewers over werd gesproken, vroegen een aantal respondenten naar een vignet dat aangeeft dat ze goed bezig zijn met de Gezonde School. Een handleiding wordt door een aantal ROC's gewenst (zie 4.4.4).

Andere vormen van ondersteuning die genoemd werden, zijn een netwerk van mbo-scholen die aan de Gezonde School werken voor het uitwisselen van ervaringen, een

⁹ De term strategienota en de termijn van vier jaar is niet op alle mbo's hetzelfde: deze zijn hier als voorbeeld gebruikt.

‘vliegende brigade’ die bij scholen langs gaat om te ondersteunen of een inspirerend verhaal kan vertellen of deskundigen die kunnen helpen om in kaart te brengen wat er in de organisatie al gebeurt en hoe dat te verbinden is. De Kwaliteitsteams Veiligheid, gecoördineerd vanuit het Nederlands Jeugdinstituut, zouden hiervoor als voorbeeld kunnen dienen.

Wat betreft externe organisaties geven mbo-scholen aan daar zelf naar op zoek te gaan als ze die nodig hebben. Veel contacten bestaan al, via het Zorg Advies Team met zorg- en maatschappelijke instellingen of met de politie of leerplichtambtenaar in verband met ongeoorloofd gedrag en verzuim. De GGD wordt door de meeste respondenten gezien als één van de externe partijen die ingeschakeld kan worden en wordt vaak in verband gebracht met zorgverlening.

Van de geïnterviewde GGD'en ziet één GGD voor zichzelf een rol als coördinator van de Gezonde School in het mbo, hoewel deze GGD ook opmerkt dat de structuur van een mbo-school complex is. Twee andere GGD'en vinden het meer voor de hand liggend dat de coördinator iemand van binnen het mbo is en ziet de eigen rol meer als ondersteunend of adviserend. De coördinator kan o.a. het krachtenveld in en om het mbo in kaart brengen en bepalen welke rollen nodig zijn en welke organisaties of personen die het beste kunnen invullen. De handleiding Gezonde School in het mbo zou ook externen kunnen helpen om hier meer inzicht in te krijgen.

4.4.4 *Handleiding*

De meeste respondenten van ROC's gaven aan dat ze graag een handleiding voor de Gezonde School zouden zien. Er is hen gevraagd wat een passende opzet zou zijn, welke inhoud een handleiding zou moeten hebben en voor welke doelgroep de handleiding geschreven zou moeten worden.

Doelgroep

Aansluitend bij wat al eerder vermeld is, geven vrijwel alle respondenten die in het mbo of een koepelorganisatie werken aan dat de projectgroep binnen het ROC de doelgroep van de handleiding zou moeten zijn. Het ROC wordt gezien als 'probleem-eigenaar' en daarmee ook als organisatie die de leiding heeft. Op de vraag wie vanuit het ROC de coördinatie op zich zou moeten nemen, wordt niet direct een functie genoemd. Wel worden een aantal kenmerken van die persoon geschetst: centraal in de organisatie, bekend met de gang van zaken, sociaal vaardig en enthousiast over het onderwerp. Van de drie geïnterviewde GGD'en bleek de (wenselijke) rol te variëren van ondersteunend en adviserend tot coördinerend. Een handleiding Gezonde School in het mbo kan ook een middel zijn waardoor externe partijen beter zicht krijgen op de structuur en organisatie van het mbo en een passende rol voor henzelf bij de Gezonde School in het mbo.

Opzet

Aan de hand van de opzet van de handleiding Gezonde School voor het basisonderwijs is de respondenten gevraagd of deze opzet passend is voor het mbo. Zijn er dingen die anders moeten, missen er nog onderwerpen? De handleiding voor het basisonderwijs is opgebouwd uit vier modules: oriënteren en organiseren, schoolprofiel maken, activiteiten kiezen en uitvoeren en evalueren. Een soortgelijke opzet past bij het mbo: projectmatig werken is er gebruikelijk en kent dezelfde fases, hoewel de naamgeving dan anders is en de huidige naamgeving van de modules soms verwarrend bleek.

De opbouw in modules past volgens de respondenten bij de verschillen tussen de scholen. Een stappenplan wordt als te beperkend en verplichtend gezien, met te weinig ruimte voor de eigenheid van de school. Een uitzondering hier op zijn de respondenten van scholen die nog aan het begin staan van de Gezonde School: een stappenplan zou hen helpen om goed op gang te komen.

Tot slot gaven veel respondenten aan dat een handleiding kort en bondig moet zijn, minder uitgebreid dan de huidige handleiding voor het basisonderwijs. Daarbij wilden zij wel graag links naar meer informatie of naar goede voorbeelden.

Inhoud

In de vorige paragraaf werd aangegeven dat de modules van de handleiding Gezonde School voor het basisonderwijs passen bij het mbo. Door veel respondenten werd aangegeven dat de organisatiestructuur van en problematiek op het mbo echter niet te vergelijken zijn met die in het basisonderwijs. De verschillende typen mbo-scholen (centraal of decentraal georganiseerd, met één of met tientallen locaties) en de diversiteit aan studenten op de verschillende niveaus, opleidingen en doelgroepen verdient veel aandacht.

In de handleiding zouden professionals uit verschillende onderdelen van het ROC iets moeten kunnen vinden: zowel het College van Bestuur, als ook P&O, facilitaire zaken, zorgcoördinatoren, studieloopbaanbegeleiders, et cetera. Een argumentenkaart met redenen om aan een Gezonde School te werken, aangepast voor de verschillende interne betrokkenen, zou kunnen helpen bij het creëren van draagvlak. Een aantal respondenten gaf aan dat je het haast niet oneens kunt zijn met de kernpunten van de Gezonde School, maar dat het essentieel is dat duidelijk wordt waar een Gezonde School uit bestaat. Op die manier kun je als school zien of je hier aan voldoet en op welke terreinen nog extra inspanningen nodig zijn.

Daarnaast zou een aantal respondenten graag per thema willen zien wat er nodig is om dit thema goed op te pakken. Het kan dan bijvoorbeeld gaan over pesten of gezonde voeding, waarbij het liefst op één A4'tje wordt aangegeven wat de school kan doen. Op de vraag welke thema's met name van belang zijn in het mbo werd aangegeven dat dat sterk wisselt naar opleiding en niveau van de studenten.

Ondanks de veelheid aan informatie die de respondenten hopen te vinden in de handleiding, geven zij aan dat het van belang is dat de handleiding praktisch en concreet is. Het moet eenvoudig zijn om er mee aan de slag te gaan en het taalgebruik moet aansluiten bij het mbo¹⁰.

¹⁰ Zo wordt de term 'schoolprofiel' bijvoorbeeld verward met 'imago en uitstraling van de school' en worden de '4 niveaus' (van gezondheidsbevordering) eerder geïnterpreteerd als 'de 4 niveaus van het mbo'.

5 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de interviews die gehouden zijn met een brede vertegenwoordiging van professionals in en om het mbo, kunnen een aantal conclusies worden getrokken over de context van het mbo-onderwijs en de implementatie van de Gezonde School. In de aanbevelingen wordt op basis van deze informatie een advies gegeven voor de implementatie van de Gezonde School in het mbo en in het bijzonder de handleiding Gezonde School voor het mbo.

De respondenten van mbo-scholen waren verspreid over het land en kwamen zowel van scholen met als zonder ervaring of bekendheid met de Gezonde School. In de laatste interviews kwamen weinig nieuwe zaken aan de orde, waardoor er waarschijnlijk voldoende interviews gehouden zijn om de onderzoeksvragen goed te kunnen beantwoorden. Daarbij moet opgemerkt worden dat er geen interviews gehouden zijn met professionals die werkzaam zijn bij AOC's of bij vakscholen. De voornaamste reden hiervoor is dat een relatief klein deel van de mbo-studenten op een AOC of vakschool zit. De indruk is dat AOC's en vakinstellingen, behalve dat ze over het algemeen wat kleiner zijn dan ROC's, niet sterk verschillen van de ROC's en dat de resultaten van dit onderzoek daarom ook op hen van toepassing zijn. Ook studenten zijn niet aan het woord gekomen, omdat voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen in dit verkennend onderzoek naar de context van het mbo-onderwijs met name informatie van professionals nodig was. Bij de keuze voor en implementatie van interventies op de scholen zouden de studenten uiteraard wel betrokken moeten worden.

5.1 Stand van zaken

In het algemeen kan op basis van de interviews worden geconcludeerd dat mbo-scholen grote en complexe organisaties zijn. Er zitten veel studenten op: na schooljaar 2008/2009 ging 58% van de middelbare scholieren naar het mbo. In totaal waren er dat jaar 537.000 studenten die een mbo-opleiding volgden en werkten er 56.000 mensen bij mbo-scholen. De mbo-scholen hebben veel professionals in huis, op allerlei terreinen. Op alle scholen gebeurt veel, maar er is grote diversiteit in wat er gedaan wordt aan gezondheid en welzijn van de studenten: per school, maar ook per opleiding of locatie. Er zijn contacten met externe organisaties op het gebied van zorg, veiligheid en leerplicht, waarbij de regie bij de mbo-school ligt.

Een aantal mbo-scholen is bezig met de Gezonde School, vaak naar aanleiding van het Masterplan Bewegen en Sport in het mbo. Daarnaast kennen mbo-scholen een uitgebreide zorgstructuur, met het accent op vroegtijdig signaleren en behandelen van problemen bij studenten. In het onderwijs wordt, afhankelijk van de opleiding, aandacht besteed aan beroepsgebonden gezondheids- en veiligheidsrisico's. Op het mbo als geheel is dus aandacht voor leerlingen met problemen (gericht op het oplossen daarvan of voorkomen van verergering), maar is nog weinig aandacht voor collectieve preventie of een gezonde leefstijl waarmee een primair preventief doel is gediend (voorkomen van het ontstaan van problemen). Het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap biedt hiervoor wel aanknopingspunten, maar scholen zijn vrij om te bepalen hoe ze hier invulling aan geven. Gezondheid is hierin maar een klein onderdeel.

De gezondheid van werknemers is met name voor P&O functionarissen een zorg. Door de vergrijzing van het personeelsbestand (65% is ouder dan 45 jaar), is duurzame

inzetbaarheid van de huidige medewerkers en het aantrekken van goede nieuwe medewerkers voor hen belangrijk: reden om aandacht te besteden aan de gezondheid en vitaliteit van de medewerkers.

5.2 Succes- en faalfactoren

Voor het gaan werken aan een Gezonde School is voldoende draagvlak de belangrijkste succesfactor. Dit werd eerder ook uitgebreid beschreven in 'Evaluatie van een Gezond ROC'¹¹. In dat rapport worden een aantal belangrijke punten voor het creëren van draagvlak genoemd: inzicht in het belang van meedoen, een win-winsituatie, charisma / autoriteit van de projectleider en legitimatie van de inhoud van het project. Ook beschrijft dat rapport een aantal factoren om rekening mee te houden, zoals weerstand, vertrouwen, netwerken, financiën, communicatie, kosten-baten, tevredenheid en een gemeenschappelijke doelstelling. Vrijwel al deze factoren zijn ook ter sprake gekomen in de gehouden interviews. Om het belang van meedoen te benadrukken, zouden gegevens over de gezondheid van mbo-studenten helpen. Doordat steeds meer mbo-scholen meedoen aan Test Je Leefstijl, wordt een steeds betrouwbaarder beeld van het (on)gezonde gedrag van mbo'ers verkregen.

Een belangrijke faalfactor om rekening mee te houden is dat de financiering vanuit het beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs slechts tijdelijk is. Hierdoor is het van belang de activiteiten te verankeren in de structuur van de eigen organisatie. Het implementeren van de Gezonde School heeft een lange adem nodig en is dus niet altijd gebaat bij tijdelijke subsidies. Daarnaast is van belang dat duidelijk wordt wat een Gezonde School is, of wat er bij een Gezonde School hoort, zodat scholen kunnen zien wat er van hen verwacht wordt als ze een Gezonde School willen worden en hoeveel inspanning dit vraagt vertrekkend vanuit hetgeen men al heeft gerealiseerd.

Uit de interviews met GGD'en en uit de inventarisatie van interventies voor het mbo die door het Mulier Instituut is gedaan¹², bleek dat er in de gezondheidsbevordering nog weinig interventies specifiek voor het mbo zijn ontwikkeld. Uit het TNO-onderzoek dat recent is uitgevoerd onder GGD'en¹³ kwam naar voren dat GGD'en relatief weinig actief zijn in het mbo. Uitvoeren van activiteiten werd het meest genoemd bij de rol van de GGD in het mbo. Ook het aantal thema's waarop een GGD actief is, is in het mbo veel lager dan in het basis- of voortgezet onderwijs. Uit de diepte-interviews behorend bij dit onderzoek bleek dat GGD'en het lastig vinden om de organisatiestructuur van mbo-scholen te doorgronden en de juiste contactpersonen te pakken te krijgen.

Als mbo-scholen aan de slag willen met Gezonde School, zou het goed zijn als er ook producten zijn die aansluiten bij deze setting en doelgroep. Echter, door de grote verschillen in de structuur en focus van het mbo zou het kunnen zijn dat een ander type interventie dan gebruikelijk in de gezondheidsbevordering noodzakelijk is. Er is bijvoorbeeld heel beperkt ruimte voor gezondheidseducatie, maar er kan wel aangesloten worden bij de studieloopbaanbegeleiding of de kwalificatie-eisen voor een bepaalde opleiding. Verder liggen er mogelijkheden in de fysieke en sociale omgeving

¹¹ Evaluatie van een Gezond ROC. Theorie en praktijk van het creëren van draagvlak. Gerdine Fransen & Anngo Fokker (2009). Woerden: Gezondheidsinstituut NIGZ.

¹² Inventarisatie van leefstijlinterventies voor het mbo. Von Heijden en Collard (in voorbereiding). 's Hertogenbosch: Mulier Instituut.

¹³ Gezondheidsbevordering op school. Onderzoek naar ondersteuningsactiviteiten van GGD'en. Van Keulen, Paulussen, Roosjen en Fekkes (in voorbereiding). Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.

en in het aansluiten bij de aandacht die er binnen de scholen al is voor zorg en veiligheid.

5.3 Mogelijkheden voor de toekomst

Een College van Bestuur in het mbo voelt de urgentie om met een gezondheidsthema aan de slag te gaan als het gerelateerd is aan schoolprestaties (rendement) en het voorkomen van schooluitval. Het bedrijfsleven speelt een belangrijke rol in het beoordelen van de kwaliteit van de afgestudeerden die de school 'aflevert aan de arbeidsmarkt'. Daarnaast is door vergrijzing in de sector duurzame inzetbaarheid een reden om aandacht te besteden aan gezondheid en welbevinden van medewerkers. Tot slot speelt imago onder (toekomstige) studenten en werknemers een rol. Een vignet Gezonde School voor het mbo kan een school helpen om zich te onderscheiden.

Verankering van Gezonde School op landelijk niveau is mogelijk door aansluiting te zoeken bij kwalificatiedossiers en het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap. Opname in de strategienota zorgt voor verankering binnen een mbo-school.

De ondersteuningsbehoefte van het mbo bij Gezonde School zit vooral in het helder maken van dat wat nodig is om een Gezonde School te zijn: er is dan ook vraag naar een handleiding. De scholen hebben veel deskundigheid in huis en zijn gewend projectmatig te werken. Zij kunnen en willen daardoor zelf eigenaar zijn van hun Gezonde School aanpak. Externe organisaties kunnen daarbij ondersteunen, maar scholen leren ook graag van elkaar door goede voorbeelden uit te wisselen.

5.4 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten en conclusies uit het verkennend onderzoek worden aanbevelingen gedaan in drie clusters: de handleiding Gezonde School in het mbo, meer algemeen voor de implementatie van gezondheidsbevordering en Gezonde School in het mbo en ondersteuning hierbij.

5.4.1 *Handleiding Gezonde School in het mbo*

1. Schrijf de handleiding voor professionals in het mbo.
2. Maak een praktische, concrete, korte en bondige handleiding, waar mensen gelijk mee aan de slag kunnen.
3. Een flexibele handleiding doet recht aan de verschillen tussen mbo-scholen. In de startfase kan een stappenplan houvast bieden.
4. Geef aan wat een school moet doen om het goed te doen: als totaalaanpak, maar ook per thema. Maak hierbij onderscheid tussen primaire (voorkomen van ontstaan van problemen) en secundaire preventie (ingrijpen als problemen zichtbaar zijn; heeft op veel scholen al de aandacht).
5. Schenk voldoende aandacht aan de noodzaak en het proces van het creëren van draagvlak in alle lagen van de organisatie.
6. Geef in de handleiding goede voorbeelden en zorg voor links naar bruikbare en toegankelijke instrumenten.
7. Leg in de handleiding het accent op diverse onderdelen van de startfase zoals het maken van een krachtenveldanalyse, een beschrijving welke rollen er nodig zijn bij Gezonde School en wie deze kan invullen.

8. Sluit met de handleiding aan op de manier van werken van en het taalgebruik in het mbo.
9. Voer een pilot en procesevaluatie uit om zicht te krijgen op de bruikbaarheid en de waardering van de handleiding voor het mbo.

5.4.2 *Implementatie van Gezonde School in het mbo*

1. Sluit aan bij de structuur en organisatie van het mbo en bij de motieven die een mbo-school heeft om te werken aan een Gezonde School.
2. Verankering in het beleid van de school zorgt voor financiering.
3. Sluit met gezondheid aan bij wat er al gebeurt op de mbo-scholen op het gebied van zorg en veiligheid.
4. Laat de regie bij de mbo-scholen zelf.
5. Maak de voordelen van de Gezonde School zowel op korte als op lange termijn inzichtelijk.
6. Betrek het bedrijfsleven bij gezondheidsbevordering op het mbo: als zij vragen om gezonde studenten, is dat voor het mbo een argument hier iets aan te doen.
7. Mbo-scholen kijken naar elkaar: begin met een klein aantal scholen dat het goed aanpakt en een voorbeeld stelt en niet met te veel tegelijk. Een vignet kan hier ondersteunend aan zijn.

5.4.3 *Mogelijkheden voor ondersteuning van mbo-scholen*

1. Mbo-scholen leren graag van elkaar: creëer een netwerk of plek waar goede voorbeelden rondom de Gezonde School kunnen worden uitgewisseld en gepresenteerd.
2. Rapporteer gezondheidsinformatie over mbo-studenten om het belang van aandacht voor gezondheid aan te geven. Splits deze informatie bij voorkeur uit naar sectoren, opleidingen, leerwegen en niveaus om goed aan te sluiten bij de praktijk.
3. Zorg voor een ondersteuningsaanbod dat aansluit bij de Gezonde School voor het mbo en dat een duidelijke meerwaarde heeft voor het mbo. Maak als ondersteunende organisatie duidelijk wat jouw organisatie voor het mbo kan betekenen.
4. Richt de ontwikkeling van interventies voor het mbo vooral op de fysieke en sociale omgeving, het vroegtijdig signaleren van risico's en beleid, regelgeving en handhaving: er is beperkt ruimte voor gezondheidseducatie in het curriculum.
5. Betrek professionals met ervaring op het mbo bij het ontwikkelen van interventies.

A Interviewleidraad Gezonde School in het mbo

Algemene gegevens respondenten

Datum + naam respondent:.....

Bij welk mbo of bij welke andere organisatie bent u werkzaam?
.....

Wat is uw functie?

- mbo-raad:
- Directielid met portefeuille:
- Docent, vak:.....
- Zorgcoördinator:
- Anders, namelijk.....

Hoeveel jaar bent u reeds actief in uw huidige functie bij uw huidige werkgever?

- 20 jaar of meer
- Tussen de 10-20 jaar
- 5 tot 10 jaar
- 2 tot 5 jaar
- Minder dan 2 jaar

Is uw mbo al bezig met de Gezonde School?

- Ja, al jaar
- Nee, maar er zijn *wel plannen* om hier mee te gaan werken, namelijk:.....
- Nee, er zijn ook nog *geen plannen* om hier mee te gaan werken.

Hoeveel uur per week besteedt u gemiddeld aan schoolgezondheidsbeleid / Gezonde School: gezondheidsbevordering, preventie en (leerlingen)zorg?

Gemiddeld uur per week.

Grootte van de school:

Aantal locaties:

Aantal leerlingen:

Aantal medewerkers:

Eerst wil ik ingaan op de huidige situatie met betrekking tot gezondheidsbevordering op school of Gezonde School op uw mbo. Daarna zoomen we in op verschillende onderdelen die horen bij de Gezonde School. Daarbij hebben we het over mogelijkheden en beperkingen op uw mbo.

Stand van zaken

Wat doet uw school aan gezondheidsbevordering/Gezonde School en wat nog niet?

- Wat is de stand van zaken op uw mbo rond Gezonde School? Aan welke thema's wordt gewerkt?
- Weet u per thema nog wat de aanleiding was om hiermee aan de slag te gaan?
- Wie is hier bij betrokken?
- Hoe is het gefinancierd?
- Worden er effectieve interventies gebruikt voor de diverse thema's?
- Is preventie gekoppeld aan zorg?
- Wat doet uw mbo op de niveaus van gezondheidsbevordering (signalering, gezondheidseducatie, schoolomgeving, schoolbeleid en regelgeving)?
- Vindt u de verschillende niveaus van toepassing voor het mbo?

Draagvlak

Is er binnen uw mbo draagvlak voor het werken aan gezondheidsbevordering/Gezonde School?

- Zo ja, hoe is het gelukt om draagvlak te bewerkstelligen?
- Wie of wat is daarvoor nodig?
- Wat waren obstakels of kansen?
- Hoe verwacht u meer draagvlak te kunnen creëren?

Professionals/Partners

Welke professionals binnen en rondom mbo-scholen zijn belangrijk voor het implementeren van de Gezonde School in het mbo?

Wat hebben deze professionals nodig om met Gezonde School aan de slag te gaan (bijv. informatie over..., kennis, kunde, capaciteit)?

Welke partners begeleiden mbo-scholen bij het implementeren van Gezonde School of welke partners kunnen deze rol in de toekomst gaan vervullen?

Wat hebben deze partners nodig om mbo-scholen goed te kunnen begeleiden (bijv. informatie over..., kennis, kunde, capaciteit).

Succes- en faalfactoren

Wat zijn succes- en faalfactoren voor het implementeren van Gezonde School binnen het mbo?

- Denk aan financiën, draagvlak, inbedding, ondersteuning, beleid binnen school (bevorderende en belemmerende factoren).

Ondersteuning en handleiding

- Welke ondersteuning zou uw mbo kunnen helpen om verder te komen met Gezonde School / met Gezonde School aan de slag te gaan?*
- Welke onderdelen van de handleiding Gezonde School basisonderwijs moeten aangepast worden om deze geschikt te maken voor het mbo en de doelgroep van de handleiding Gezonde School voor het mbo?*
 - Bent u bekend met de handleiding Gezonde School voor het basisonderwijs. Zo ja, welke aanpassingen vindt u noodzakelijk voor het mbo?
 - Zo ja: acht u een dergelijke handleiding bruikbaar voor het mbo?
 - Welke aanpassingen zijn wenselijk voor een betere aansluiting bij het mbo?
 - Zo nee: acht u een handleiding Gezonde School bruikbaar voor het mbo?
 - Welke informatie zou u wenselijk vinden?

Een belangrijk onderdeel binnen huidige handleiding voor het basisonderwijs is het planmatig werken met de volgende onderdelen uitgewerkt in modules: (1) Oriënteren en organiseren; (2) Schoolprofiel; (3) Activiteiten kiezen en uitvoeren; (4) Evalueren.

- Welke onderdelen vindt u voor mbo's van toepassing en wenselijk? Waarom?*
 - Hoe en met wie kunnen deze onderdelen worden vormgegeven?
- Welke ondersteunende instrumenten zijn al beschikbaar voor het mbo?*
 - Wordt dit nu gebruikt in de praktijk?
 - Wat zijn de ervaringen?
- Wie zou met de handleiding Gezonde School moeten gaan werken? (intern en/of extern)*
- Wat is een passende opzet voor de handleiding: stappenplan of modules?*
- Welke onderdelen mogen niet ontbreken in de handleiding?*

Mogelijkheden en onmogelijkheden

- Welke mogelijkheden en onmogelijkheden ziet u voor Gezonde School binnen het mbo?*
 - Wat zou er op school nodig zijn om mogelijkheden in gang te zetten en om knelpunten op te lossen (kennis, kunde, capaciteit, organisatiestructuur, financiering, ondersteuning)?

Verankering

- Hoe kan Gezonde School goed binnen de organisatiestructuur van het mbo verankerd worden? En van welke financiële bronnen kunnen mbo-scholen gebruik maken bij het implementeren van de Gezonde school?*

- Hoe kan goed worden aangesloten worden bij de kwalificatiedossiers in het onderwijs en bij vitaal burgerschap en vitaal werknemerschap, landelijk beleid of landelijke ontwikkelingen?*

Toekomst

- Wat zou uw school helpen om een Gezonde School te kunnen worden?
 - Wat is daarvoor nodig (ondersteuning, materialen, informatie etc.).
- Wie is in uw ogen de meest geschikte projectleider of coördinator voor Gezonde School binnen het mbo?
- Als u een andere school zou mogen adviseren over een aanpak om Gezonde School te worden, welke tips zou u hen meegeven? Wat is een goede aanpak/handige volgorde? Welke internen en externen zou u erbij betrekken? Van welke financiële bronnen kunnen zij gebruik maken?
- Wat zijn de plannen voor de komende tijd voor gezondheidsbevordering/Gezonde School?

Samenvattend

- Wat ervaart u als belangrijkste bevorderende en belemmerende factoren voor het implementeren van Gezonde School binnen het mbo?

Tot Slot

- Wie kan TNO nog interviewen voor het verkennend onderzoek Gezonde School in het mbo?
- Zijn er nog zaken, documenten of personen die nog niet aan de orde gekomen zijn die belangrijk zijn voor de implementatie van Gezonde School in het mbo?